

## Näkökulmia luvun 14 tehtäviin ja kuviin

**Kuvatehtävä: Pietari Suuri johtaa joukkojaan Pultavan taistelussa vuonna 1709. Millaista 1700-luvun sodankäynti oli?**

- 1700-luvun alkuun mennessä eurooppalaisissa valtioissa oli siirrytty ammattiarmeijoihin, koska ne olivat osoittautuneet tehokkaiksi. Armeijan ylläpito oli kuitenkin kallista, joten sotilasmahtena pysyivät vain ne valtiot, jotka kykenivät rahoittamaan koko ajan kasvavat armeijansa.
- Ammattiarmeijoihin siirtymisen myötä sotilaan kouluttamisesta tuli tärkeää, mutta samalla hidasta ja kallista.
- 1700-luvun sodissa tavoitteeksi tuli voittoa, kuten ennenkin, mutta omia tappioita välttämällä. Usein pyrittiin katkaisemaan vihollisen huoltoreitit, jotta se vetäytyisi tai antautuisi ilman taisteluita. Jos päädyttiin taisteluun asti, erilaisilla taidokkailla liikkeillä pyrittiin ajamaan vihollinen epäedulliseen asemaan ja siksi peräytymään.
- Jos sotajoukot joutuivat ottamaan yhteen, olivat seuraukset 1700-luvun sodissakin verisiä.
- 1700-luvun sodissa jalkaväki hallitsi edelleen taistelukenttiä. Ratsuväki säilytti arvostetun asemansa iskujoukkona, joka sopivana hetkenä suoritti rynnäkön ja vaikutti taistelun kulkuun jopa ratkaisevasti. Tykistön merkitys kasvoi sitä mukaa, kun tykeistä tuli kevyempiä, tehokkaampia ja helpommin liikuteltavia.
- 1700-luvulla suurin osa sotaan tarvittavista resursseista hankittiin edelleen valloitetuilta alueilta, vaikka muonavarastoja koottiinkin enemmän kuin 1600-luvulla.
- Venäjän armeija oli alkanut käyttää poltetun maan taktiikkaa. Sen ideana oli, että asumukset ja kaikki muu mahdollisesti hyödynnettävä poltetaan, jottei vihollinen pysty niitä käyttämään. Ruotsin armeija joutui kärsimään tästä taktiikasta ennen Pultavan taistelua.
- Varsinaiset sotajoukkojen taistelut käytiin maalauksen kuvaamalla aukeilla pelloilla. Sotajoukot hyökkäsivät toisiaan kohti erilaisina ryhmyksinä, jotka saattoivat tehdä koukkauksia (ainakin ratsuväki).

### **1. Miksi Narvan taistelu oli Ruotsin kannalta tärkeä taistelu?**

- Se oli yksi viimeisistä suurista taisteluista, jonka Ruotsi vielä voitti vastustajiin verrattuna pienemmällä miesmäärällä mutta paremmalla taktiikalla.
- Ruotsin kuningas aliarvioi taistelun jälkeen vastustajansa ja lähti sotaretkelle ensin Puolan ja lopulta Venäjän alueelle. Tämä johti Ruotsin suurvallan romahdukseen.

### **2. Mitä Uudenkaupungin rauhassa vuonna 1721 sovittiin, ja miten rauha vaikutti Ruotsin suurvalta-asemaan?**

- Uudenkaupungin rauhassa Ruotsi menetti Suomenlahden eteläpuoliset Baltian alueet, Inkerinmaan, Käkisalmen läänin ja Karjalan kannaksen.
- Ruotsin voidaan katsoa menettäneen suurvalta-asemansa Uudenkaupungin rauhassa.

### 3. Tee käsitekartta Ruotsin suurvalta-aseman romahduksen syistä ja seurauksista. (20 p.)

Syitä:

- Ruotsin naapurimaat vahvistuivat.
- Ruotsin valtakunnan maantieteellinen hajanaisuus vaikutti paljon.
- Suurvallankaan resurssit eivät riittäneet jatkuviin sotiin.
- Väenottoja ja veroja ei voitu jatkuvasti lisätä.
- Valtakunnan väkimäärä ei riittänyt monivuotiseen sotimiseen.
- 1600-luvun lopun katovuodet ja nälkävuodet pahensivat pulaa sotilaista.

Seurauksia:

- Ruotsi ei ollut enää Itämeren valtias, vaan valta-asema siirtyi Venäjälle.
- Ruotsi menetti omistuksensa Suomenlahden etelärannalta.
- Ruotsi menetti myös Karjalan kannaksen eli Viipurin ympäristöineen.
- Venäjä rakensi Pietarin kaupungin Suomenlahdelle. Kaupungista tuli maan pääkaupunki, ja sen asema haluttiin turvata.
- Venäjän vaikutus ulottui ennen kaikkea Suomen alueelle.
- Koko Itämeren alueen valtatasapaino muuttui.

### 4. Ota kantaa väitteeseen: Isonvihan aika oli suomalaisille traumaattista aikaa.

- Isonvihan aikana venäläiset ryöstivät ja hävittivät suomalaisten omaisuutta.
- Suomalaisia piinattiin ja kidutettiin julmasti.
- Suomalaisia, varsinkin lapsia ja nuoria, otettiin vangeiksi ja käytettiin orjatyövoimana Venäjällä.
- Suomalaisilla oli jatkuva pelko julmuuksista.
- Erityisesti suomalaisia naisia kohdeltiin huonosti raiskaamalla, pitämällä seksiorjina ja häpäisemällä.

### 5. Ota selvää oman paikkakuntasi vaiheista ja kokemuksista isonvihan ajalta.

- Opiskelijan oma vastaus.

### 6. Tutki Aarno Karimon maalausta *Isoviha* (1928).

a) Minkälaisia tehokeinoja maalauksessa on käytetty? (6 p.)

- Maalauksen taustalla ratsastaa hurjaa vauhtia venäläissotilaita. Sotilaat ovat kasakoita, joita pidettiin erityisen julmina.
- Suomalaisten kotitalo on poltettu ja väki on jätetty kuolemaan.
- Etualalla on jäätynyt nainen kuollut lapsi sylissään. Äidin rinnat ovat paljaat, ja hän on yrittänyt ruokkia lasta viimeisillä voimillaan.
- Maalauksessa näkyy hirttosilmukoita, ja sen etuosassa vihainen susi katselee hampaat irvessä, ehkä nälissään, kylmään kuollutta naista ja hänen lastaan.

- Maalaus näyttää tilanteen suomalaisten kannalta hirveänä. Triptyykin vasemmassa laidassa Ruotsin kuningas Kaarle XII on kuvattu ratsunsa kanssa ruotsalaisten sotilaiden ruumiskasalla. Oikeassa reunassa on Pietari Suuren vangitsemia sotilaita.

b) Pohdi, miten maalaus heijastaa isonvihan aikaisia tunnelmia. (6 p.)

- Maalaus heijastaa varsin hyvin isonvihan aikaa ja niitä mielikuvia, joita suomalaisilla oli isonvihan ajasta. Venäläiset kohtelivat suomalaisia erittäin julmasti, ja on väitetty, että suomalaisten kokema venäläisten pelko syntyi isonvihan aikana.
- Maalaus esittää isonvihan ajan raadollisena ja julmana, pelottavana ja ahdistavana. Suomalaisten tunnelmat saattoivat olla yhtä lohduttomat kuin maalaus ilmentää.
- Sotilaille näyttää käyvän kehnosti: joko he kuolevat taistelun tuoksinassa tai joutuvat vangiksi sen jälkeen. Näinhän heille myös usein kävi isonvihan ja suuren Pohjan sodan aikana.
- Maalaus edustaa 1920-luvun näkemystä, ja tämän aikakauden vihamielinen suhtautuminen Neuvostoliittoon on voinut vaikuttaa maalaukseen.